

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ: ЗАРОДЖЕННЯ ІДЕЇ

Досліджується історія зародження ідеї конституціоналізації публічних фінансів у передових країнах світу (перш за все Англії та Франції), історія формування європейських нормативних підходів до конституціоналізації публічних фінансів, аналізується зміст деяких основних нормативних актів конституційно-правового характеру XIII – XVIII століть, частково розкривається об'єктивна зумовленість конституціоналізації публічних фінансів в епоху Середньовіччя.

Автор стверджує, що в тій чи іншій формі більшість ініціатив середньовічних парламентів щодо обмеження абсолютистської влади монарха були спрямовані на питання фінансового управління, встановлення податків за попередньою згодою народу або його представників, контролю над державними витратами.

Ключові слова: конституціоналізація, акти конституційно-правового характеру, податки, представницьке погодження, бюджет, бюджетні повноваження.

Постановка проблеми. Конституціоналізація публічних фінансів надзвичайно складне та багатоаспектне явище правової дійсності, яке має давню історію. Ще свого часу Амеллер М., здійснюючи порівняльне дослідження структури і діяльності представницьких органів 55 країн світу, відзначив: “Для історії парламенту характерна боротьба за здійснення повноважень у сфері [публічних] фінансів; вони були тим ядром, навколо якого поступово склалися сучасні конституційні системи. Законодавчі повноваження парламенту, які в даний час розглядаються як одна з основ демократичного устрою, були набуті парламентом після того, як він набув повноважень у сфері [публічних] фінансів: народ спершу вимагав, а згодом і завоював право утверджувати (або не утверджувати) податок до того, як почав домагатися участі в нормотворенні. Саме це право у поєднанні з правом подавати петиції і забезпечило англійській Палаті общин її повноваження у сфері законодавства. Змушуючи королівську владу йти назустріч її побажанням в якості умови ухвали її податкової політики відповідно до відомого принципу “скарги завжди передують задоволенню вимоги” Палата общин поступово домогалася спершу подавати, а згодом і приймати ті чи інші закони, а також слідкувати за виконанням своїх рішень в усіх сферах управління, так само, як у сфері [публічних] фінансів” [15, с. 368].

Проблеми конституціоналізації публічних фінансів в Україні вимагають дослідження історії зародження ідеї конституціоналізації цих суспільних відносин у передових європейських країнах, історії формування європейських нормативних підходів до конституціоналізації публічних фінансів. Усе вищесказане й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Ступінь наукової розробки проблеми.

У сучасній українській юридичній літературі відсутні спеціальні праці, у яких висвітлювалася б історія зародження та формування ідеї конституціоналізації публічних фінансів. Є лише окремі епізодичні згадки про це у наукових працях Гаврилюк Р.О. [8], Вдовічена В.А. [5], Георгіци А.З. та Шукліної Н.Г. [9]. Тому основними джерелами дослідження проблеми зародження та формування ідеї щодо конституціоналізації публічних фінансів стали нормативні акти конституційно-правового характеру XIII – XVIII століть, праці відомого вченого правника кінця XIX – початку XX століть Алексеева А.А. [2; 3] та деякі праці зарубіжних дослідників, зокрема Годме П.М. [17], Амеллера М. [15] та деяких інших.

Мета статті. Дослідити історію зародження та формування ідеї конституціоналізації публічних фінансів у передових європейських країнах (перш за все Англії та Франції), проаналізувати зміст деяких основних нормативних актів конституційно-правового характеру XIII – XVIII століть, розкрити об'єктивну зумовленість конституціоналізації публічних фінансів в епоху Середньовіччя.

Виклад основного матеріалу. Щоб знайти правильну точку відліку в процесі конституціоналізації публічних фінансів, на думку автора, необхідно звернутися до історично перших конституційних актів, які, як відомо, були прийняті в епоху Середньовіччя.

Середньовічне праворозуміння вимагало, щоб “король жив на свої власні засоби” і з них покривав витрати на державне управління. Якщо королівських доходів не вистачало, то король міг накладати податки на своїх підданих, однак для стягнення останніх вимагалася їх представницьке погодження [3, с. 1]. Так, уже у Великій Хартії Вольностей було постановлено, що, за винятком

трьох старих феодальних повинностей, які не повинні бути надмірними, король не буде стягувати жодного іншого податку та/або збору без згоди Загальної Ради королівства: “ні щитові гроші, ні допомога не повинні стягуватись у королівстві нашім, як тільки за загальною порадою королівства нашого, окрім того, якщо це не для викупу нашого із полону, і не для введення у лицарі найстаршого сина нашого, і не для першого шлюбу дочки нашої найстаршої; для цього необхідно давати лише помірну допомогу, і так же необхідно діяти і стосовно допомоги від міста Лондона” [6, ст. 12]. У цих положеннях Великої Хартії Вольностей знайшла своє конституційне втілення практика другої половини XII ст., відповідно до якої король не міг стягувати надмірні податки без згоди платників податків (або їх представників), адже останні розглядали такого роду податки як власний дарунок, як добровільно надану допомогу королівській владі [3, с. 4].

Наступну згадку про право парламенту надавати згоду на введення нових податків та/або зборів знаходимо в Підтвердженні хартії від 5 листопада 1297 року, прийнятої в царстві Едуарда I, яка містила положення, згідно з яким король підтверджує за себе і своїх спадкоємців усім “архієпископам, єпископам, абатам, пріорам та іншим людям святої церкви, графам і баронам і всій громаді країни, що ні для якої потреби ми не будемо брати такого роду допомоги грошима і працею і довільних стягнень з нашого королівства інакше, як за загальною згодою всього королівства і для загальної користі самого королівства, виключаючи стародавні допомоги і вимоги, які відповідають закону і звичаю” [20, VI].

Алексеев А.А. стверджує, що даний акт є актом перемоги народу над королівською владою, адже право затвердження податків і зборів визнавалося вже не тільки за королівськими васалами, які входили в Загальну Раду королівства, але й за громадою, представники якої вже не раз скликалися до цього часу королем з метою отримання їх погодження на стягнення податків та/або зборів. Щоправда, такого роду погодження “було ще поки обмежене”; король залишав за собою право стягувати “стародавні допомоги і вимоги”, не отримуючи погодження з боку парламенту, що при невизначеності і розмитості даного поняття давало йому можливість широкого використання даного права. Тим не менше, необхідність отримання згоди представників платників податків на його стягнення було в принципі визнано королем і закріплено в конституційному акті. І в подальшому дане право визнавали навіть

такі абсолютистсько налаштовані монархи із династії Тюдорів, як Генріх VIII та Єлизавета, хоча й на практиці постійно його порушували [3, с. 6].

Конституційно-правовий статус англійського парламенту істотно змінюється з приходом до влади династії Стюардів, представники якої, сповідуючи ідеї божественного походження королівської влади і возвищення королівської влади над парламентськими законами, вступили у відкриту боротьбу із парламентом. І вже в роки правління першого із них – Якова I, Палата общин прийняла звернення до короля: “беручи до уваги, що ваша величність, не запитавши думки і поради парламенту, в мирний час стягували великі збори і у великій кількості, ніж хто-небудь із ваших благородних предків у воєнний час, Палата общин просить, щоб усі збори, які стягуються без згоди парламенту, були скасовані і виведені, і щоб законним способом було оголошено, що всі податки на ваш народ, його майно і товари, які накладаються інакше, як за загальною згодою в парламенті, визнавалися б тепер і на майбутнє незаконними” [11]. Дана резолюція була винесена в результаті обговорення в Палаті общин рішення суду казначейства у справі купця Батса (Bates), який відмовився сплачувати податки та збори, введені без погодження парламенту, згідно з даним рішенням, за королівською владою визнавалося право встановлювати і стягувати будь-які податки та збори. Однак протест Палати общин не призвів до жодних практичних результатів; податки та збори продовжувалися стягуватися, як і раніше, без згоди парламенту.

Будучи незадоволеними такою податковою політикою, обидві палати англійського парламенту в 1628 році представили королю “Петицію про права”, в якій Палата общин і Палата лордів, посилаючись на Велику Хартію Вольностей та інші документи конституційно-правового характеру, які гарантували права та свободи англійському народу, вказували на зловживання в управлінні і клопотали про їх усунення: “духовні і світські лорди і общини, присутні в парламенті, вірнопіддано представляють нашому верховному государеві королеві нижченаведене: оскільки статутом, виданим за царювання короля Едуарда I, оголошено й узаконено, що жодні податі або збори не будуть установлюватися і стягуватися в цьому королівстві королем або його спадкоємцями без доброї волі і згоди архієпископів, єпископів, графів, баронів, лицарів, городян та інших вільних людей з общин цього королівства; і владою парламенту, скликаного на двадцять п'ятому році царювання короля Едуарда III, оголоше-

но й узаконено, що на майбутній час ніхто не має бути змушений проти своєї волі давати у позику гроші королеві, адже такі позики суперечили справедливості і вільностям країни; і іншими законами цього королівства постановлено, що ні на кого не мають бути накладені повинності або податки, що іменуються добровільним приношенням або подібні ним збори; в силу вищезазначених статутів та інші добрих законів і статутів цього королівства, Ваші піддані успадкували ту свободу, що вони не можуть бути примушені платити який-небудь податок, подать, збір або іншу подібну повинність, не встановлену загальною згодою в парламенті” [16, ст. 1], “духовні і світські лорди і общини вірнопіддано просять Вашу пресвітлу величність, аби надалі ніхто не був змушеним платити або давати що-небудь у вигляді дару, позики, приношення, податку або якого-небудь іншого подібного збору, без загальної згоди, даного актом парламенту...” [16, с. 10]. Після деяких вагань король змушений був піти на поступки і дати свою згоду на затвердження цієї петиції. Хоча, зважаючи на характер епохи, було найвнимливішим вважати, що король буде дотримуватися взятих зобов’язань. Він, як і раніше, присвоював собі фінансову владу, продовжував самовільно вводити та стягувати податки і збори.

Під час Англійської революції XVII ст. серед конституційних актів, які мають безпосереднє відношення до конституціоналізації оподаткування, варто перш за все назвати парламентський акт “Форма правління державою Англії, Шотландії та Ірландії і володіннями, що їм належать”, від 16 грудня 1653 року, де зазначалося, що “закони не можуть бути змінені, припинені, виведені із застосування або скасовані, так само як і не можуть бути видані які-небудь нові закони або введені які-небудь податки, збори або податі, якими обкладається народ, інакше, як з його згоди, вираженої в парламенті” за винятком деяких випадків, указаних у даному акті [18, ст. VI]. В Ордонансі про об’єднання Англії і Шотландії від 12 квітня 1654 року, конкретизувалася дана конституційна норма: “всі податі, державні податки і мита, в чому б вони не полягали, мають накладатися, обчислюватися і стягуватися пропорційно всьому населенню...” [13].

Водночас, на думку автора, принцип установлення податків винятково за згодою народу (чи його представників) остаточно сформувався та утвердився саме у Франції під час французької революції. В одному із перших своїх революційних актів, а саме Декреті від 17 червня 1789 року, Національні збори проголосили незаконність

усіх податків, які стягуються без згоди народу, і визнали існуючі податки лиш тимчасово, лише до моменту їх розпуску: “Визнаючи, що всі існуючі в даний час королівські податки, на стягування яких не було дано згоди нації, незаконні і, як наслідок, нікчемні в самому своєму існуванні, Національні Збори встановлюють, що вони дають свою згоду тимчасово за націю на те, щоб усі повинності і податки, хоча й незаконно встановлені і стягувались, продовжували стягуватися до дня розпуску цих Зборів, з яких причин цей розпуск не був би проведений. Національні Збори постановляють, що, коли прийде цей день, будь-яке стягування повинностей і податків, на які не було дано згоди Зборів, буде припинено в усіх провінціях королівства, яка би не була форма їх управління” [10].

Отже, все вищевикладене дає достатні підстави стверджувати, що вже перші конституційні акти епохи Середньовіччя встановлювали право представників громади погоджуватися на встановлення податків. Що ж стосується державних видатків, то принцип встановлення парламентського контролю над здійсненням державних видатків (а в подальшому і принцип парламентського затвердження державних видатків), то він отримав своє конституційне закріплення значно пізніше. Перший може розглядатися як логічний наслідок другого [17, с. 361].

З окремими спробами такого контролю ми зустрічаємося в епоху середньовічних парламентів, які у зв’язку із надмірним податковим тягарем намагалися підкорити своєму впливу державні витрати й упорядкувати фінансове управління. Не задовольняючись одним лише правом щодо надання згоди на стягнення податків, середньовічні парламенти всіма можливими способами намагалися впливати і на видатки держави, прагнули присвоїти собі контроль над витрачанням вотованих сум. Так, у кінці XIV ст. – на початку XV ст. можна назвати ряд випадків, коли англійський парламент вотивав субсидії на чітко визначені цілі. Асигновані суми повинні були витратитися на вказані парламентом напрямки; ці кошти не дозволялося витратити на задоволення інших потреб [3, с. 9].

Досліджуючи бюджетні повноваження середньовічного французького парламенту, Алексєєв А.А. відзначає, що “якщо з питання про податки всі верстви сходяться в тому, що одностайно вимагають згоди народу на їх стягнення, далеко не можна сказати те ж саме відносно державних витрат”. Зокрема, тогочасний середньовічний французький парламент мало цікавило

питання використання вотованих королю субсидій: “Вони обмежувалися лише тим, що виявляли свою згоду на встановлення тих чи інших повинностей і передавали самому королю [право] визначити витрати, на покриття яких повинні були піти відпущені суми. Щоправда, в деяких виняткових випадках, у критичні хвилини державного життя, вони розширювали свої фінансові повноваження й отримували контроль і над витрачанням державних коштів” [2, с. 6]. Зокрема, Ордонанс 28 грудня 1355 року [7, art. 45] постановляв, що податок, на стягнення якого Генеральні штати дали своє погодження, повинен був отримати чітко визначене призначення. Він повинен був піти на потреби війни, і особам, які були уповноважені на його стягнення, було доручено не підкорятися тим розпорядженням короля, які були спрямовані на яке-небудь інше його використання. З метою контролю за правильним застосуванням вотованих сум Генеральним штатам було надано право зібратися через 3 місяці з метою отримання звіту.

“[Генеральні] Штати, зібрані в Блуа Генріхом III в 1576 році, точно так же не обмежувалися одним підтвердженням свого права на податки. Вони вимагали, щоб вотовані ними податки пішли на покриття визначених витрат, щоб була призначена особлива виборна комісія..., обов'язком якої був би контроль над стягненням державних доходів і проведенням витрат” [2, с. 7].

Нарешті, Збори нотаблів, скликані в Руані Генріхом IV в 1596 році, “висунули вимогу щодо допуску їх до безпосередньої участі у фінансовій адміністрації країни. Вони запропонували організувати особливу Раду, так звану conseil de raison ..., яка повинна була би завідувати частиною державних доходів і витрат, які відзначаються регулярним характером, тоді як інша їх частина – сюди відносилися витрати, які Збори називають політичними і котрі підлягають зміні, такі як: витрати на війну, на утримання посольств, подарунки, пенсії і т.п. – передаються королівській владі” [2, с. 8].

Однак такі спроби Генеральних штатів 1355 року, 1576 року (а також Зборів нотаблів 1596 року), спрямовані на більш тривалу їх участь у фінансовій владі, аж до присвоєння їм контролю над витрачанням державних коштів і навіть до безпосереднього розпорядження ними, “носили тимчасовий характер і не були зведені у чітку систему”. Викликані винятковими обставинами, критичним становищем, у якому знаходилася королівська влада, вони водночас зазнавали краху, як тільки король знову відчував свою силу і міг протиставити її домаганням Генераль-

них штатів. Ініціативи 1355 року не призвели, як відомо, до тривалих результатів, не спричинили суттєвих змін у загальному правовому становищі Генеральних штатів у державному житті. Уже 5 років потому, а саме 5 грудня 1360 року, був виданий Ордонанс, яким устанавлювалися на шість років окремі податки без попереднього погодження на них Генеральних штатів. Так само не мала успіху ні комісія, обрана Генеральними штатами в 1576 році, ні conseil de raison 1596 року. В руках комісії, яка покликана були контролювати фінансове управління, не було необхідних для цього матеріалів; звіти, які їй подавалися, були складені надто коротко і викликали сумніви у їх достовірності. Члени conseil de raison відчувши цілий ряд труднощів у своїй роботі і переконавшись у своїм безсиллі, звернулися до короля з проханням звільнити їх від покладеної на них місії [2, с. 9].

У 1641 році Людовік XIII видав Едикт, який забороняв парламентам втручатися у державні справи й адміністрацію, в якому відзначалося, що “паризький парламент та інші наші трибунали були засновані тільки для того, щоб давати правосуддя нашим підданам”. Едикт устанавлював паризькому парламенту та іншим подібним до нього інституціям “найсуворіші заборони на майбутній час не тільки брати у своє відання будь-які справи, подібні до тих, які вищеназвані, але взагалі всі справи, які можуть стосуватися держави, адміністрації та уряду”. Ст. 5 Едикту містить категоричну заборону на внесення змін у королівські едикти та декларації щодо державних фінансів: “...Що стосується едиктів і декларацій щодо наших фінансів, то ми бажаємо і наказуємо, щоб, якщо, після того як вони будуть надіслані їм, зустрінеться яке-небудь затруднення при їх ресстрації, вони поверталися для подання нам, щоб ми могли зробити в них зміни, які вважатимемо за потрібне, вони ж не матимуть права вносити до них які-небудь зміни своєю владою або ж уживати слова “ми не повинні і не можемо”, що образливо для авторитету государя” [19].

Само собою розуміється, що при таких умовах не могло скластися жодних постійних форм участі тогочасних парламентів у формуванні державних витрат і в контролі за їх витрачанням. Самі ж парламентські ініціативи щодо контролю над здійсненням державних видатків, в силу відсутності парламентського досвіду в цій сфері, відрізнялися значною різноманітністю та безсистемністю; вони були не завжди чіткими та зрозумілими [3, с. 9]. Парламентський контроль над державними витратами в епоху Середньовіч-

ця відрізнялися розрізненим характером і ще не були введені в систему [3, с. 9]. Парламент мав право “давати або відмовити в своїй згоді на обкладення жителів податками, але не брати участь в розподілі державного доходу по різних статтях витрат” [14, с. 194].

З прийняттям Декларації прав людини і громадянина [12] 26 серпня 1789 року відбулася чітка конституціоналізація права парламентського контролю за державними видатками. Висунувши вимогу участі народу у створенні закону (“Закон є виразом загальної волі. Усі громадяни мають право брати участь особисто або через своїх представників у його створенні...” (ст. 6)) і визнавши необхідними суспільні податки та збори для утримання військової сили і управління державою (“Для підтримки спільної сили і на адміністративні витрати є необхідним загальний внесок. Він повинен бути рівномірно розподілений між усіма громадянами пропорційно до їхніх статків” (ст. 13)), Декларація проголосила, що “Усі громадяни мають право переконатися самостійно або через своїх представників у необхідності загального внеску, задля добровільної згоди, щоб слідувати за використанням і визначати суму, підстави, порядок і тривалість сплат” (ст. 14).

Значно раніше (майже на сто років) принцип парламентського контролю за державними витратами утвердився в Англії. У 1689 році був прийнятий “Білль про права”, який по суті завершив собою процес формування “фінансових повноважень [англійського] парламенту”. У даному акті обидві палати англійського парламенту відзначають, що “стягнення зборів на користь і в розпорядження корони, в силу нібито прерогативи, без згоди парламенту або за більш довгий час або іншим порядком, чим встановлено парламентом, незаконно” [4, ст. 4]. “Від тепер корона повністю залежить від парламенту в тому, що стосується її доходів; такі наслідки впливають або на основі щорічно вотованих кредитів, спеціалізованих за визначеними державними витратами, або на основі актів, уже прийнятих парламентом і відомі під іменем витрат консолідованого фонду” [21]. У такий спосіб, на думку Алексеева А.А., Білль про права в той час послужив вихідним пунктом, з якого бере свій початок сучасне бюджетне право Великобританії [3, с. 10-11].

Висновки. Можна відзначити, що в тій чи іншій формі більшість ініціатив середньовічних парламентів щодо обмеження абсолютистської влади монарха були спрямовані на питання фінансового управління. Вони висували старий принцип – “принцип, у силу якого податки і по-

дати можуть стягуватися тільки зі згоди народу або його представників”. Більшість із парламентів не обмежуються цим, ідуть далі і вимагають, щоб парламенти допускалися також і до контролю над державними витратами, до певного впливу на них, при цьому інколи не завжди ясно і точно усвідомлюючи сутність і розміри цього впливу. Алексеев А.А. стверджує, що всі ці ініціативи були спрямовані на “встановлення конституції на міцних основах...” [2, с. 10-11].

Список літератури

1. Акт об Объявлении и установлении правления свободного государства (COMMONWEALTH) Англии, Шотландии, Ирландии и владений, им принадлежащих / Законодательство Английской революции 1640–1660 гг. составленному Н. П. Дмитревским (М.–Л., 1946).
2. Алексеев А.А. Бюджетное право Французского Парламента. Из “Журнала Министерства Юстиции”. Сентябрь, октябрь 1915 г. – М., 1915.
3. Алексеев, А.А. Финансовые полномочия английского парламента / А.А. Алексеев // Журнал Министерства юстиции. – 1914. – Январь-февраль. – СПб.
4. Биль о правах / Законодательство Английской революции 1640–1660 гг. составленному / Н. П. Дмитревским; – М.–Л., 1946.
5. Вдовичен В.А. Податково-правовий компроміс інтересів платника податків і держави: дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / В.А. Вдовичен; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2011. – 222 с.
6. Великая хартия вольностей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Engl/XII/1120-1140/Charta_1136_1215/charta_1136_1215.phtml?id=12823. – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.07.2014.
7. Великий мартовский ордонанс 1357 г. / Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: Древний мир и Средние века. В 2-х томах. Т. 1 / Отв. ред.: Крашенинникова Н.А. – М.: Норма, 2009. – 816 с.
8. Гаврилюк Р.О. Еволюція конституційно-податкового компромісу суспільства і держави // Проблеми філософії права. – 2006-2007. – Т. IV-V.
9. Георгица А.З., Шуклина Н.Г. Конституционное регулирование вопросов налогообложения / Финансово-правовая доктрина постсоциалистического государства. Выпуск 2. – Черновцы: “Рута”, 2003. – с. 186-201.

10. Декрет об обеспечении сбора налогов и об уплате государственного долга, 17 июня 1789 г./ Хрестоматия по истории Нового времени стран Европы и Америки: В 2 кн. Кн.1. Внутриполитическое развитие / сост. Д.В. Кузнецов. – Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2010. – Ч. 1: XVII-XVIII вв. – 432 с.
11. Джон Ричард Грин. Краткая история английского народа. Т III. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://silonov.narod.ru/parents/green/green.htm>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.07.2014.
12. Документы французской революции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/France/XVIII/1780-1800/Do_kumen-ty_fr_rev_1789/text.htm. – Назва з екрану. – Дата звернення: 01.07.2014.
13. Ордонанс об объединении Англии и Шотландии / Законодательство Английской революции 1640–1660 гг. составленному / Н. П. Дмитриевским; – М.-Л., 1946.
14. От прямого народоправства к представительному и от патриархальной монархии к парламентаризму: Рост государства и его отражение в истории политических учений. Т. 1 / Ковалевский М. – М.: Тип. Т-ва И.Д. Сытина, 1906. – 528 с.
15. Парламенты. Сравнительное исследование структуры и деятельности представительных учреждений 55 стран мира: Новое и пересмотренное издание, подготовленное д-ром М. Амеллером: Перевод с английского / Под ред.: Луковников З.И.; Вступ. ст.: Евгеньев В.В., Капинычев Ф.И. – М.: Прогресс, 1967. – 512 с.
16. Петиция о правах от 1628 г. / Законодательство Английской революции 1640–1660 гг. составленному / Н. П. Дмитриевским; – М.-Л., 1946.
17. Финансовое право / Годме П.М.; Пер., вступ. ст.: Халфина Р.О. – М.: Прогресс, 1978. – 429 с.
18. Форма правления государством Англии, Шотландии и Ирландии и владениями, им принадлежащими / Законодательство Английской революции 1640–1660 гг. составленному / Н. П. Дмитриевским; – М.-Л., 1946.
19. Эдикт, запрещающий парламентам вмешиваться в государственные дела и администрацию / Ардашева П.Н. “Новая история в отрывках из источников”. Киев. 1914. Ч. 1. Thietmar. 2006.
20. Эдуард I. Подтверждение Хартии (1297 г.) / Памятники истории Англии XI-XIII вв. М. Гос. соц. эк. издательство. 1936
21. Todd, Alpheus. Le gouvernement parlementaire en Angleterre ст. 303.

Стаття надійшла до редколегії 25 листопада 2013 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” науковим редактором П.С. Пауцурківським.

А.М. Khudyk

Constitutionalization of public finance: the origin of ideas

Summary

We investigate the origin of story ideas of constitutionalization of public finance in advanced countries, the formation of the European regulatory approach to public finance constitutionalization, analyzes the content of some of the main legislation constitutional and legal XIII - XVIII centuries, partially revealed objective predetermination constitutionalization of public finance in the Middle Ages.

The author argues that in one form or another most of the initiatives medieval parliaments to restrict absolute power of the monarch were focused on issues of financial management, taxes with the prior consent of the people or their representatives, control public expenditure.

Keywords: constitutionalization, acts of constitutional law, representative agreement, budget, budget authority.

А.М. Худик

Конституционализация публичных финансов: зарождение идеи

Аннотация

Исследуется история зарождения идеи конституционализации публичных финансов в передовых странах мира (прежде всего Англии и Франции), истории формирования европейских нормативных подходов к конституционализации публичных финансов, анализируется содержание некоторых основных нормативных актов конституционно-правового характера XIII – XVIII веков, частично раскрывается объективная обусловленность конституционализации публичных финансов в эпоху Средневековья.

Автор утверждает, что в той или иной форме большинство инициатив средневековых парламентов по ограничению абсолютистской власти монарха были направлены на вопросы финансового управления, установление налогов с предварительного согласия народа или его представителей, контроля над государственными расходами.

Ключевые слова: конституционализация, акты конституционно-правового характера, налоги, представительное согласование, бюджет, бюджетные полномочия.